

Espanya, Franco i el feixisme

written by Joan Fonollosa | 6 de maig de 2021

“El feixisme reviu”. “Torna el franquisme”. “De fet [el feixisme/el franquisme] no torna, perquè mai no ha marxat”. Darrerament, frases com aquestes apareixen tot sovint en els mitjans de comunicació, tant a Catalunya com a Espanya. Crec que en realitat no són exactes i amb aquest article voldria posar els punts sobre les is, i fer-ne paleses les diferències i inexactituds per treure'n algunes lliçons que seria bo recordar per no caure en errors d'apreciació que ens fan cometre errors estratègics encara més grans.

En primer lloc, franquisme i feixisme no són sinònims. El franquisme va ser una dictadura militar clàssica, amb un general erigit en posseïdor del poder absolut, i com a tal irrepetible: en tot cas pot aparèixer un règim idèntic només que amb un altre dictador, de la mateixa manera com Franco va ser una reedició de Primo de Rivera. En canvi, el feixisme és una ideologia concreta, racista i autoritària, que abomina de la democràcia, i el franquisme la va aprofitar fins que, cap a la fi dels cinquanta, li va deixar de ser útil i la va arraconar discretament.

Com totes les ideologies, el feixisme ha passat per èpoques més o menys bones i més o menys dolentes: en general, les crisis polítiques i sobretot les econòmiques solen afavorir ideologies d'aquesta mena. Als anys trenta del segle passat, el feixisme va conèixer una època daurada i va créixer amb més o menys èxit a tot Europa, per bé que entre els països grans, només a Alemanya, Itàlia i Espanya va arribar al poder, amb les lamentables conseqüències conegudes.

Per què només va arribar al poder en aquests tres països? Per què a França no va passar d'un moviment minoritari i al Regne Unit no va ser pràcticament res més que una especulació de saló sense a penes cap ressò social? No hi ha dubte que la

tradició democràtica d'aquests dos països va pesar, i molt, i també que la crisi econòmica no va ser la mateixa que la que el Tractat de Versalles va provocar a Alemanya.

I com és, doncs, que a Espanya el feixisme va sobreviure a la Segona Guerra Mundial i fins a la mort física del dictador, quaranta anys més tard?

En primer lloc perquè Franco, veient com anaven les coses, es va desempallegar l'any 1943 de l'aliança amb Alemanya i Itàlia, es va treure de sobre l'etiqueta del feixisme –representat per la Falange– i va passar a ser una dictadura anticomunista molt més assumible pels aliats en el context de la guerra freda.

Però també, i sobretot, perquè és un règim que li va com anell al dit a Espanya. No ens enganyem: Espanya és com és i està encantada de ser-ho. I la dictadura –sigui feixista o no– li és consubstancial.

Espanya és un invent de la noblesa castellana, sorgida a l'edat mitjana; una idea que l'ha guiada durant segles i es manté intacta. Espanya és, essencialment, un mapa: Castella mira el mapa de “la piel de toro”, i què hi veu? Una península gairebé quadrada envoltada d'aigua per tot arreu, i a l'únic lloc on toca terra hi ha unes muntanyes ben altes, que diuen clarament on és el límit: és evident que Déu va crear això per alguna raó. És a dir, que és una “unidad de destino en lo universal”, com ho va verbalitzar el més destacat feixista espanyol. I qui té el deure de fer aquest unitat? El poble nascut al centre d'aquesta península, naturalment.

Aquesta delimitació geogràfica explica per què, malgrat l'enorme diferència en termes territorials, poblacionals i econòmics, mai hagin tingut el menor interès en la Catalunya del Nord –ni en l'Iparralde basc– i en canvi Gibraltar els sigui com una dolorosa pústula al cul.

També per això en lloc de dir-se “Castella” recupera el nom

romà d'Hispania; una paraula, val a dir, que per als romans no va ser mai res més que el nom geogràfic de la península, sense cap connotació política, ni tan sols administrativa: recordem que primer la van dividir en dues províncies (Citerior i Ulterior) i després en tres: Tarraconense, Bètica i Lusitània.

La cosa els ve de lluny: ja el 1085 el rei castellà Alfons VI després de conquerir el regne andalusí de Toledo (sí, Toledo!) va adoptar el títol d'*Imperator totius Hispanie*: «Emperador de tota Espanya», com si el seu regne s'estengués a tota península, quan amb prou feines en cobria un terç.

Com en tota construcció medieval, a Espanya hi ha els elements clàssics d'aquest període: autoritarisme monàrquic, dogmatisme religiós, un sistema feudal –avui anomenat l'Ibex-35 i la llotja del Bernabeu– i un odi visceral a tots els que s'hi oposin.

Aquests elements són els que van propiciar l'expansió cap a sud –una barreja d'expansionisme militar i econòmic, revestit amb l'aura de croada religiosa– i més tard l'expulsió dels moriscos i dels jueus. A la vegada, el “destí manifest” de Castella es va traduir en un expansionisme també contra els altres regnes cristians de la península: recordem que Castella va néixer com un comtat dependent del Regne de Lleó, però ben aviat es va independitzar, el comte adoptà el títol de rei i durant segles els reis de Castella i de Lleó es van estar esbatussant, de vegades amb polítiques matrimonials, però molt sovint amb la guerra, per dominar-se mútuament, fins al triomf final de Castella el segle XIII. En contraposició, és bo de recordar que la unió de Catalunya i Aragó es va produir perquè, en ocasió d'una crisi dinàstica, els nobles aragonesos van oferir la corona al comte de Barcelona per tal que els ajudés a defensar les seves llibertats que veien amenaçades pel rei de Castella: una cruel ironia, vist amb ulls d'avui. Avui, Lleó i Aragó, vençuts i assimilats gairebé completament, ja són indistingibles de Castella. Esperem que algun dia rebroti l'espurna que encara hi roman amagada entre tones

d'espanyolisme i ambdós pobles puguin recuperar la llibertat.

I és que el programa castellà–espanyol gairebé ha reeixit del tot: només Portugal i Catalunya han aconseguit sobreviure-hi (deixo a part els bascos que són un cas molt especial, i ocuparia massa espai analitzar-lo aquí). Darrerament, també als altres països catalans està rebrotant el sentiment patri i comença una lenta recuperació. Però no ens enganyem: ni la Catalunya del Nord, ni les Illes ni, sobretot, el País Valencià difícilment haurien sobreviscut sense Catalunya, de la mateixa manera com Galícia ha aconseguit sobreviure mal que bé gràcies a l'existència de Portugal.

En aquest context, el feixisme és per a Espanya oli en un llum: dogmatisme, imperialisme, odi al diferent i autoritarisme –inclosos els drets feudals, avui rebatejats com a corrupció– són elements constitutius d'Espanya que precisament el feixisme no només no condemna, sinó que fins i tot enalteix. Què més es pot demanar?

No es cregui que això és només l'anomenada “Espanya negra”, la de dretes. La d'esquerres, l'anomenada “Espanya roja”, és exactament igual, com ja va deixar dit Josep Pla: res no s'assembla tant a un espanyol de dretes com un espanyol d'esquerres.

Aquesta “altra Espanya” neix el segle XIX quan el poble s'adona de la seva misèria i pretén canviar les coses, però no per a transitar cap a la democràcia com van fer, per exemple, a França el 1789. És tan forta i està tan arrelada la mentalitat imperialista, autoritària i dogmàtica d'Espanya que els seus líders fan la revolució sense altre objectiu que substituir els que manen per continuar fent el mateix. Per això quan la guerra del 36 profanaven les tombes dels convents en lloc d'anar a missa diària, i per això mateix els líders del PSOE i de Podemos viuen on viuen i tenen els sous que tenen, sense que els caigui la cara de vergonya ni els ho retregui ningú. Si els atzars geopolítics haguessin fet que a

la fi de la Segona Guerra Mundial, Espanya hagués caigut a l'altra banda del teló d'acer, hauríem tingut el mateix franquisme, només que amb una retòrica diferent.

Per això avui en dia tots els partits polítics espanyols, des de Vox a Podemos, es poden discutir sempre i per tot i llançar-se els trastos pel cap contínuament, però quan es tracta de Catalunya no els cal ni posar-se d'acord: ja hi estan des d'abans de començar. Faríem bé els catalans, tan aficionats com som a la discussió, a la discrepància i al matís de vegades fins a extrems irrellevants, de prendre'n una mica de nota i aplicar-nos-ho quan es tracta de defensar Catalunya.

I per la mateixa raó, el missatge regeneracionista de Catalunya no només no ha interessat mai, sinó que és rebutjat de pla per tal com s'enfronta de manera radical a l'essència espanyola. Simplement, som incompatibles. Del tot.

Post Scriptum: Amb aquest article a punt d'enviar, m'arriben els resultats de les eleccions a Madrid. La vella Espanya, l'Espanya de sempre, la d'Alfons VI, la de Franco i de tants altres, se sent amenaçada per Catalunya i es treu definitivament la careta democràtica, disposada a morir matant. Prenguem-ne nota.